

Povodom prve mature na učiteljskoj školi

„Viktora Cara Emina“

u Puli

Odmah nakon oslobodjenja u maju 1945 drug Maršal Tito naredio je, da se ~~smj~~ amjesta pristupi što intenzivnijem radu, kako bi Istra koliko prije izišla iz svoje vjekovne zaostalosti; gospodarske i kulturne.

Kako je poznato, u našim istarskim krajevima ~~ni~~ bile su razmjerno vrlo rijetke škole, u kojima se je vršila obuka u materinjem jeziku naše, hrvatske djece, tako, da je broj nepismenih i u vrijeme Austrije bio velik. Stoga je prva briga naših narodnih vlasti bila, da se tome doskoči. U tu svrhu naše su vojne vlasti već ljeti 1945 razvile veliku akciju.

Nevolja je bila u tome, što je u nas, u Istri, bilo premalo učitelja spremnih da preuzmu na sebe dužnost odgoja naše zapuštene djece. Trebalo je dakle postarati se, da se što hitnije moguće stvori učiteljski kadar, da svako istarsko selo dobije već u najkraće vrijeme svoju školu, kako bi se našoj ^{istarskoj} hrvatskoj djeci pružila mogućnost ne samo početne već i daljnje obrazbe.

Tako je već u najkraće vrijeme došlo do osnutka dviju učiteljskih škola: jedne u Kastvu, druge u Opatiji. Ova posljednja imala je ostati u Opatiji samo privremeno, dotle, dok se Pula ne ~~isprazni~~ ^{oslobodi} od tuđe okupacije. Otvorena je jeseni g. 1945. Njen direktor, drug Ladislav Dorčić, slijedeći vjerno i odane direktive druga Tita, trsio se već u početku, da mu povjerena škola bude u svemu odgovarala velikim zadacima, što se od nje očekuju u vremenu, kad se i u Istri, kao i u čitavoj Jugoslaviji, stvara socijalizam, od koga jedinoga može naš narod da se nada ^{svojoj} jednoj boljoj, sretnijoj budućnosti.

Uporedo sa redovitom školom održavao se u Opatiji i tečaj za odrasle. Kad se obuka u tom tečaju završila i prva skupina učitelja-kurzista imala da se razide po Istri, priređeno joj je oprosne večerice, na koje je bio pozvan i drug Viktor Car Emin. Učiteljska škola je već od svog osnutka nosila njegovo ime, pa se naš književnik osjećao nekako tješnje povezan uz zaved i njegove mlade pitomce. Rado se odazvao pozivu, pa je onom prilikom održao govor, u prvom redu upravljen onima, što su u one dane imali po prvi put da zađu među narod, kao njegovi učitelji.

Viktor Car Emin je kazao:

1 2

Drugarice i drugovi!

Čujem da će neki između vas do koji dan ostaviti Opatiju i nastupiti svoju učiteljsku službu širom naše Istre mile. Ja pogadjam, kako vam je u ovim trenucima pri duši, to lakše, što je tako - od prilike - bilo i meni, kad sam se u one daleke dane spremao da uđem u zvanje, koje će domalo biti i vaše.

Otada je proteklo punih pedeset i šest godina. Mnogo je to, preko pola vijeka, ali meni je kao da je juče bilo. I lijepo se sjećam, kako sam se jedne jesenje večeri našao u mom do tada nikad ne vidjenom Sovinjaku okružen dobrim ljudima, što su u mene gledali kao u neko malo čudo, a ja u njih s nekim osjećajem nemirne zabrinutosti.

Bijaše mi, kao da mi je tek tada postalo jasno, da ja nisam došao u Sovinjak da vodim brigu samo o malenoj djeci, već i njihovim roditeljima, starijima.

"Naša Sloga", što je u to vrijeme izlazila u Trstu, neprestano je upozoravala, kako je naš narod zapušten, zaostao, neuk, i da je svakom našem obrazovanom čovjeku dužnost, da ga pridigne ne samo duševno već i materijalno, recimo, gospodarski. A hoću li ja to umjeti? - pitao sam se one večeri gotovo sa strahom. Jer - ovo nemojte nikome pričati - ja se baš ne mogu pohvaliti, da sam u školi bio neki uzorni đak. Istina, ja sam mnogo čitao, možda i previše, ali to su bile knjige, kojih sadržaj nije zasjecao u školsku obuku. Pored toga meni je već bila "Naša Sloga" donijela jednu novelu i još neke druge stvari, pa sam i mislio da mogu malco s višega gledati i na matematiku i na botaniku, a pogotovo na agronomiju. Tako bih se ja pod večer, nakon svršene obuke najradije zavukao u kakvo zaklonjeno mjestance iza grada i tu čitao najnovije romane, pjesme i životopise pisaca naših i stranih. Tako je moja glava bila uvijek puna lica iz pročitanih knjiga, a i ja sam sam živio nekako u oblacima. Moji profesori pak bili su mišljenja, da su oblaci dobri za kišu, gromove i strijele, a ne za dake učiteljske škole, zato je kad dolazilo do nesuglasica, neugodnih po mene. Jedan primjer: Naša škola imala je prostran vrt, u kome su učiteljski pripravnici imali zgode, da nauče mnoge lijepe stvari iz agronomije. Ja sam taj vrt odnemarivao, koje zbog onog zakutka izvan grada, a koje i zbog onih ~~lika~~ *romantičnih* tajnovitih lica, što su mi se *onda* motala po glavi. Medutim približavala se matura, i ja se dosjetio, da ima negdje neki vrt, u koji bi trebalo ipak malco zaviriti. Zavirio sam, ali nisam sebi osvjetlao lica. Profesor mi je pružio nekakvu tanku biljku i naredio mi da na nju nakalamim drugu. I ja zarezem tako *nespretno*, da mi je nož zasjekao duboko u prst. Briznula krv, te ja turih ~~glaxxxx~~ *x* okrvavljenju ruku u vodu, ali kako je profesoru ona voda imala da posluži, ne sjećam se

više u koju svrhu, on se ljuto zgranuo na mene, što sam mu je uprljao i tako se stvar za mene svršila čisto katastrofalno.

Etp - na tu zgodicu mislio sam ja one večeri, kad sam se prvi put našao okružen onim dobrim seljacima. Što će biti - mislio sam - ako mi neko od ovih ljudi postavi kakvo pitanje, na koje ja ne ću umjeti da odgovorim?

Tome strahu imam ja mnogo da zahvalim. Već sutradan dao sam se na učenje i takvih stvari, koje s romanima i pjesmicama ~~ne mogu~~ ne stoje ^{ni u mojoj} direktnoj vezi. ~~Doduše~~ U glavi su mi se doduše još ^{it} tada vrtjela lica, jedna iz pročitanih romana, a druga čisto moja, što ~~imam~~ sam ih namjeravao jednog dana iznijeti na papir, ali ja sam ih ~~sada~~ umio da držim na uzdi - i učio, učio, tako oštro, da je u mojoj jednoj glavi sve skripilo. Jest, ali ja sam se malo pomalo tako potkovao, da sam mogao odgovarati na pitanja, što su mi ih s vremena na vrijeme postavljali oni moji dobri prijatelji.

Poslije večere dolazili su k meni odrasli - neki po deset i više godina stariji od mene. Zimi bi donosili drva i sami ložili peć, nekakvu staru, gvozdenu, što je odasvuda pustala od sebe dim. Kad se sjetim onog dima i sad me nešto zagriže u očima. Za rasvjetu služio nam je nekakav "feralić" čadjavih stakala. Nekakvo čudno, blijedo-crvenkasto svjetlo bacao je onaj "feralić" od sebe, prosipao ga na nas, na dim oko nas i na sve stvari u ^k školskoj sobi i sve je izgledalo kao na slikama nekih sjevernih majstora.

Tu su se u toj divnoj, zadimljenoj sobi ^{ci} nepismeni učili čitanju i pismu, tu su se vodili razgovori o našem narodu, o njegovoj prošlosti i budućnosti, pa o borbama za naša nacionalna prava - a potom bi se sve završilo pjesmom. I sve pod svjetlom onog bijednog "feralića"! Nemojte se čuditi, ako vam kažem, da mi je uspomena na onaj pocrnjeli "feralić" bila i ostala jedna od najmilijih. No - treba da znate i to, da je takvih "feralića" bilo i drugud po Istri. Gdje - god je bila kakva naša školica, tu je bio i "feralić", ~~koji~~ što je svojim blijedo-crvenkastim svjetlom obasjavao put onima, koji su imali da dođu, pa i ^{na} drugarice moje lijepe i drugovi.

Godine 1900 trebalo je reći školi zbogom! i preći sasvim k Družbi sv. Ćirila i Metoda za Istru. Vi ste se -putujući Istrom- jamačno namjerili na jednu ili više zgrada, za koje vam rekoše, da ih je digla Družba. I to je možda sve, što vi o toj ustanovi znate. A ipak je njeno značenje u borbi za naš narodni opstanak bilo od vanrednog zamašaja. Družba je zasjecala gotovo u sav kulturni, a u neku ruku čak i ^u politički život istarskih Hrvata, zato su je mnogi i nezivali nekim malim ministarstvom. "Nju je držao i podržavao na -

-4-

rod, ne samo u starom kraju već i sa svih kontinenta svijeta. Kao nijedna druga naša ustanova, ~~na~~ naša istarska Družba građena je na ljubavi naroda, ona je zapravo bila živim, vječitim plebiscitom te neizmjerne narodne ljubavi k našoj dragoj Istri. Vi morate s njome da se upoznate. Ja već spremam i dotjerujem svoje uspomene na tu našu Družbu, i bit ću sretan, budem li ih jednog dana mogao položiti u vaše ruke. Prije je potrebno da ~~se~~ se što prije upoznate s njenim blagoslovljenim radom, da joj doprete do korjena, koji će biti korjen i vašem radu, ~~da~~ njome povežete veze, što ih je paklenska nepravda silom prekinula, jer samo tako će i vaš rad donijeti narodu, što mi svi želimo. Vi morate da se upoznate s Družbom i za to, da se ujedno upoznate i radom ~~vaših~~ ^{svjkih} starijih drugova, učitelja i učiteljica, društvenih i javnih, jer su svi oni radili za dobro naroda neutrudivo, savjesno i - mukotrпно. A takvi ćete biti i vi, meni to kaže ovo moje staro srce, i budite uvjereni, da će vas ovo moje ~~staro~~ srce pratiti u vašem plemenitom, ali i zaista teškom radu i pregnuću.

Nas su u školi učili, da je učiteljevo zvanje uzvišeno i da biti dobar učitelj znači biti i dobar umjetnik. Pa i jest ~~na~~ tako nekako. Svaka čast "velikim i pamtnim" ljudima, ali nema ti ga do djetinje duše, one kristalno čiste, na kojoj može učiteljeva paleta da izvodi nevidjene ~~umjetnine~~ umjetnine. Nije to lak posao! Viktor Hugo jednu je svoju zbirku pjesama nazvao "L'art d'être grand père." Znači - da biti i nonić nije baš lako. I u tome treba da je čovjek umjetnik.

Što je do mene, ja sam prije ~~45~~ 45 godina ostavio školu, ali s djecom ni ~~nikada~~ ^{nikada} sam prekinuo, naprotiv: ja sam se za nju brinuo, radio i pisao sam za ~~nju~~ djecu. I to su bili moji najljepši trenuci.

Vi ćete u svome radu naići na mnogi dječiji nestašluk, na nerijetke "berekinade" i na razne druge atentate na vašu ustrpljivost, No naići ćete kod djece i na koju dirljivu. One prve zaboravite, a ove potonje pamtite, ~~kaže~~

drug Car

njihovu

Potom im je zaželio sretan put i mnogo uspjeha u svom uzvišenom radu.

III

Onoj priredbi bili su nazočni i omladinci i omladinke prvoga tečaja i treba reći da su sa mnogo pažnje slušali, što im njihov stari drug priča. Otada su minule četiri godine i oni negdašnji mladi slušači Viktora Cara Emina, položili su dne 26 siječnja o.godine -maturu. Prva je to bila matura u puljskoj učiteljskoj školi! Dan vaareadne radosti i sreće za prve maturante spomenutog zavoda! U tim trenucima punim zanosa i veselja, mladi maturanti nisu zaboravili ni svoga staroga druga, Cara Emina. Sjetili su ga se u divnom pi-smu, što ga je živo obradovalo, dirnulo-zadivilo. Vadimo iz njega samo neke misli, neke intencije, u osnovu i poglede, prema kojima će -kako sami obećavaju- usmjeriti svoj budući rad.

-Sjećamo se Vašeg govora pri otvaranju ove škole, pišu oni svom drugu Caru. S kakovom ste samo toplinom govorili o svom učiteljskom zvanju, o njegovoj uzvišenosti i ljepoti, o sreći, što Vam je bilo dano skromnom svjetlošću svjetliti u istarskim selima. Druga su bila ona vremena! Tužna je bila tada naša Istra! Nacionalno porobljena, ekonomski izrabljivana, kulturno zaostala.. Onda je došao odlučni čas. Očevi naši, majke, braća naša pa i mnogi smo od nas aktivno učevstvovali u borbi za konačno oslobodjenje Istre i njeno priključenje Titovoj Jugoslaviji. Mi smo dočekali sreću, da se školujemo u atmosferi slobode. Nama, kojima su nekad fašistički učitelji zabranjivali govoriti materinskim jezikom, omogućila je socijalistička domovina besplatno školovanje.

Mi ćemo se našem narodu dostojno odužiti kao kao pravi narodni učitelji! Sve jim visoko-kvalitetnim odgojno-obrazovnim radom u školi odgajat ćemo dostojnu smjenu onih, "za koje već cio svijet zna." Kao prosvjetni radnici bit ćemo u prvim redovima borbe za izgradnju socijalizma na i pomagati na na svim poljima narodnog prosvjeđevanja od rukovodjenja analfa -betskim tečajevima do predavanja na Narodnim sveučilištima. A neprijateljima našim, koji bi htjeli spriječiti izgradnju socijalizma u našoj domovini, poručujemo, da smo sretni, što je baš na ovu istarsku generaciju pala čast, da prodje kroz oslobodilački rat, da prodje kroz Petogodišnji Plan i da Jugoslaviju izvedemo na put potpune nezavisnosti i slobode, kojim nas vodi, usprkos antijugoslavenskoj, revizionističkoj hajci, naša herojska KP na čelu sa prvim sinom domovine, voljenim Maršalom Titom."

Ovo svoje snažno, odlučno pismo otpočeli su Maturanti riječima: "Maturirali smo! Došao je čas, kad ćemo se i mi -prvi maturanti Učiteljske škole, razići po našoj Istri kao "feralići."

- "Feralići"? -nadovezuje na ovo Car Emin. Kakvi feralići! Svjetionici su ti

6
ti naši vrijedni omladinci, kule svjetilje, koje će svojim žarkim svjet-
lom obasjavati sve naše istarske dolove i visove i pokazivati prijateljima
i neprijateljima, kako se u Titovoj Jugoslaviji gradi sreća i dobrobit svih
njenih naroda, svih njenih krajeva pa i ove mile Istre naše!
Da žive prvi maturanti naše puljske učiteljske škole!

Viktor Car Emin